

խայիշեալ ճաշոցի պատառին մէջ վարդա-
նանց տօնի վերնագիրը շինողն առանց յ
զրին Եթէ կարգաւ հետադառնալ բոլոր նման
գրչագիրքը եւ արձանագիրքը, պիտի գտնեմք
անցիտաց խումբ մի՝ որ կամ խառն եւ կամ
բնաւ չեն գործածեր յ, եւ որոց սովորու-
թիւնն անշուշտ իրեւ պատգամ չեմք կարող
ընդունել։ Այդոց հիւրութեան կը վկայեն
նայն իսկ Տէրմկրտչեանին ճառընտրաց « շատ
քիչ բացառութիւնները » . մանաւանդ « ւայ »,
որում արուած մեկնութիւնն յարգելի բա-
նասիրէն՝ շատ անշուշտ է . որպէս թէ « ա-
ռանց յ տառին անհնարին կը լինէր պատուա-
գրութիւնը » . մի օտար գիր ի՞նչպէս կրնայ
գրուիլ բառի մի մէջ պատուագրելու համար
զայն . թող ուրեմն նախնիք Յիսուսին այլ պա-
տուագրէին « Եյ » եւ ոչ « Եի » , Գրիստոսին
« Եք » եւ ոչ « Եի » , եթէ յ պատուի հա-
մար հարկաւոր էր « ւայ » օրինակին մէջ, եւ
ոչ զի մասն էր բառին։ Աւելորդ զոյցք են
այդ . « ւայ » ձեւէն միակ հետեւութիւնը զոր
կարելի է հանել՝ այս է , թէ այն գրչագրաց
մէջ՝ յորոց զազափարուած են յիշեալ ճառըն-
տիրք, կամ թէ անոնց նախորդաց մէջ՝ ամէն
բառք եւս ունէին յ, զոր զազափարողք
զուրա թողին՝ բաց ի « ւայ », զոր այդպէս
համառօտ գտնելով, (զի շատ հին է այդ ձեւ
եւ յատուկ մեր վերայիշեալ գրչագրաց եւս),
եւ ուզելով իրենք այլ նշանակէ գրել, ստիպուե-
ցան պահել յ : իսկ միւս « բացառութիւնք »
յանդէստ մնացին։ — Դարձեալ՝ երբեան մի
բառն « հարց » ի վշմիածնի մի գրչագիրը վրի-
պակաւ կը կարգայ եղեր « հայոց », քան
զոր յառաջ Տէրմկրտչեանը կ'ենթադրէ « հառց »
ձեւը, ծագած շփոթմամբ երկաթագիր Բ ա ա-
ռին ընդ Ո : Այս մեկնութիւն թէ եւ բա-
ցարձակ չէ, բայց եթէ ընդունիմք եւս՝ Բ ո շ
կը հետեւի . հարցը իւր կողմանէ՝ եւ ոչ ի
բնագրէն հառց կարգացող եւ զոգըր թող
լինի մին այն տգիտաց, որք սկսած են եր-
կաթագրի գործածութեան շրջանի մէջ (որ
տեսեց ցժԳ դար), ինչպէս տեսանք վերոյի-
շեալ գրչագրերէն . աւելի Բ ո շ : Եղիշը հաս-
կացիր Մարութայի ճառին « հայոց » կամ
կարծեցեալ նախնական « հառց » ի « հարց »
փոխադրութեան մասին :

Գալով վերջապէս փարպեցոյ օրինակին՝
« կայ մեզ եւ մեզ », զոր Էջմիածնի սկզբնա-
կան օրինակը, կ'ըսէ, կը կարդայ « կա մեզ
եւ մեզ », զոր ինք կ'ուզէ « կամ եղեւ մեզ »,
կը հարցնեմ . այդ գրչագիրն այլ բառից ծայրը
եւս չունի յ, թէ լուկ այդ տեղ Եթէ միայն
այդ տեղ, ուրեմն յիշեալ գրչագիրն իրեն
նպաստաւոր չէ կարող լինել միայն օրինակաւ
մի՝ որ արդէն կը սրբագրուի . իսկ եթէ այլ
բառք եւս չունին յ, եւ կամ խառն ունին,
կրնայ զարձեալ ապահով լինել՝ թէ հոս եւս
նոյն գրի պակասը սխալ է . եւ յայնժամ
« կայ մեզ եւ մեզ » այլ կրնայ ուղիղ լինել
եւ պատմութեամբ մեկնուիլ, (տես ի խոր-
հորդածոքիսն Եղիշի, 34) : — Այսպիսի
ինչ առ այժմ :

Հացունի

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՈՒԹՅՆ ԵՒ Է ԶԱՐԾՆ ԵՒ ԲԱՅՆԲՈՒՆ

ԻՌԱՐԶԵԱՆ ՎՐԵՏ

Ոմանք կը գրեն — Կը ցցնեմ, կը ցցնես .
Այլ կը գրեն — Կը ցոցոցնեմ, կը
ցոցոցնես .

Եւ կէնք ալ կը գրեն — Կը ցցոցնեմ,
կը ցցոցնես :

Կատարեալը՝ Յոցոցի կամ ցցոցի :

Երեք տեսակ ուղղագրութիւն, երեքն ալ
սխալ . սխալը պարզ է, բայց անուշադրու-
թեամբ գործածուած է եւ անմաւորութեամբ
կը թողուի :

Այդ բային արմատն է ցոց, որու յին
շ-ի կը փոխուի, երբ հտեւէն ամանցական
մասնիկ կամ բառ կցուի, ինչպէս ցոցցաճատ,
ցոցիլ, ցոցցանեմ :

Յուց-անեմ-ին ա-ը աշխարհաբարի մէջ,
ըստ սովորականին, զեղչելով կ'ունենանք
ցոցցնեմ : Ուրեմն ուղիղ խոնարհումն է կը

ցոյցներ, կը ցոյցնեն, ցոյցի, ցոյցի, ցոյցոյց, ցոյցիք, ցոյցիք, ցոյցիք:

Հրամայականը — ցոյցոյ, ցոյցեք:

Յայն միայն արմատը ցոյցի կը փոխուի և ոչ երբէք ցոյցի. դա Հայերենի անյեղիք օրէնքն է:

Յոսցանքն բայը ներգործական է և ոչ անցողական, կը սղի և կը լինի ցոյցներ, և ոչ երբեք ցոյցոյցներ, ցոյցոյցի: Երկու վանկ և ոչ թէ երեք:

Այս սխալ ուղղագրութիւնը՝ բառը երկրնցնելու յանցանքն ալ ունի, որ անսովոր յանցանք մ'է աշխարհաբարի մէջ:

Եւ աւելորդ ց մ'ալ կը մտածանէ, որով երեք ց կ'ունենանք մէկ բառի մէջ: Շնորհիւ այդ աւելորդ ց-ին՝ ստեղծուած է Հայերենի ամենէն սղեղ Հնչումներէն մին, ցոյց, ցոյցի, ցոյցոյ: Դա ալ աշխարհաբարի հաւաքուղակ մեղքերէն է:

Սխալ խոնարհուող բայ մ'ալ հարցնումն է, և սխալը վերինին համանման է: Կը հարցունեմ, հարցոցի, հարցոցի, հարցոցի, կը զրնն առ հասարակ, որպէս թէ անցուղական բայ մը լինէր:

Դորա ուղիղ խոնարհումն է.

Կը հարցունեմ, կը հարցունեմ, կը հարցունեմ, (կը հարցանեմ-ին սղեղ ձեւը):

Կատարեալ ժամանակը — հարցայ, հարցար, հարցաւ, հարցանք, հարցաք, հարցան: Այս և ուղիղը, կարծը, և անոյշը, մէկ ց և մէկ վանկ նուա՞ք: Եթէ կենդանի լեզուէն

* Յարգելի բանասիրին հետ համակարծիք ենք կարծի ընտրելուն մէջ՝ երբ որ ուղիղ է այն: Քայց կը տարաձայնիք վերջաւորութեան մէջ. յիշեալ յանգը թէ հին եւ թէ նոր ընդհանուր լեզուի մէջ կրաւորական է՝ հարցայ եւ հարցուեցայ, եւ այլն. իսկ ներգործականը կը վերջանայ ի, հարցի եւ հարցոցի: Արդ, համառոտելու ժամանակ կ'առաջարկենք յարգ. բանասիրին ցուցած ձեւերը կրաւորաբար զործածել, եւ ներգործաբար ըսել՝ հարցի, հարցեր՝ կամ հարցի, հարցոց, հարցանք, հարցիք, հարցին, որ են համառոտութիւն աւամբերէնց, հարցուցի, ցի, ցոյց, հարցուցանք (չառ գա-

ապացոյց կամ նեցուկ կ'ուզէք այս ուղղագրութեան համար, կը յիշեցնեմ Ակնայ Հայերէնը, ուր ճիշդ այդպէս կը խոնարհեն այդ բայը — հարցայ, հարցար, և այլն:

Ուղիղ հրամայականները կը լինին — Հարցի, հարցէք:

Մ. Ս. ԳԱՐԻԲԵԼՅԱՆ

Նիա Երրորդ, 12 հոկտ. 1897.

ՊՐՈՖ. ՄԷՅԷԻ ՄԷԿ ԿՐԻՍՏԵԱՆ ՎՐԱՅ

ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

ՊՐՈՖ. ՄԷՅԷԻ, (կը զրէ Պր. Կ. Յ. Բաւարական՝ Հաւարական Մարտի 1897 տարւոյն Յիսկոյրդ էջին մէջ) խօսած է Արեւելագիտաց ԺԱ՝ Համաժողովին մէջ, ի միջի այլոց՝ յատենելով թէ « Ոմն չէ կարծուած ուսման (հմմտ. երեւմ, ուրեւմ), այլ արմատ է, ինչպէս կը ցուցնեն ոմանք, ոմանք, և այլն. իսկ ուրեւմ, ումեւմ հոլովներն՝ որոնք տեղի ստուած են այդ կարծեաց, շինուած են վերուածաբար իրիք և իմիք ձեւերն »:

Որպէս ալ որ յարգող ենք Պրոֆ. ՄԷՅԷԻ գիտնական հեղինակութիւնը, սակայն չենք կարող անտեսել որ յարգելի գիտնականին ոմնի արմատական լինելուն համար մէջ բեւրած ապացոյցն՝ ապացոյց չէ: Քանի որ Բաւարական, ոմանք բառերն՝ ոմնի կանոնաւոր հոլովներն են, ի հարկէ ոմն ուղղական անոնց հոլովական արմատը կամ անփոփոխ մասն է. (տե՛ս ի քերականութիւն մն (մըմ) վերջացող բառերու հոլովման կանոնները.

առաջ մէջ այդպէս ուղղագրին կը գործածուի ա զերն ըստ հին լեզուի՝ հարցաք, եւ ոչ ի՞ հարցոցիք, ինչպէս եւ ասանք, առանք եւ այլն), հարցուցիք, ցին:

Ի. Լ.